

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Warszawa, 2 kwietnia 1997 r.

Al. Solidarności 77
00-090 Warszawa
Tel. 274 202
Fax 276453

RPO/229145/96/VI/TP

Sąd Najwyższy
Izba Cywilna

W A R S Z A W A

Wniosek
Rzecznika Praw Obywatelskich

o podjęcie uchwały wyjaśniającej zagadnienie prawne budzące wątpliwości w praktyce

Na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (j.t. Dz.U. Nr 109 z 1991 r., poz. 471) oraz art. 16 ust. 2 w związku z art. 13 pkt 3 ustawy z dnia 20 września 1984 r. o Sądzie Najwyższym (j.t. Dz.U. z 1994 r. Nr 13, poz. 48 z późn. zm.)

wnoszę

o podjęcie przez Sąd Najwyższy uchwały mającej na celu wyjaśnienie przepisów prawnych budzących istotne wątpliwości w praktyce, a mianowicie:

- czy Bankowemu Funduszowi Gwarancyjnemu, działającemu na podstawie ustawy z dnia 14 grudnia 1994 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym (Dz.U. z 1995 r. Nr 4, poz. 18) przysługuje roszczenie o zwrot pieniędzy z tytułu wypłat środków gwarantowanych dokonanych za pośrednictwem

syndyka deponentom upadłego banku wobec banku, który w trybie przewidzianym przepisami ustawy z dnia 31 stycznia 1989 r. Prawo bankowe (Dz.U. z 1992 r. Nr 72, poz. 359 z późn. zm.) nabędzie upadły bank,

- czy też roszczenie takie przysługuje Bankowemu Funduszowi Gwarancyjnemu tylko wobec masy upadłości.

UZASADNIENIE

Przedstawiony w niniejszym wniosku problem prawny budzący istotne wątpliwości dotyczy postępowania upadłościowego prowadzonego w stosunku do banków. Chodzi o wyjaśnienie, czy i wobec kogo mogą być kierowane roszczenia Bankowego Funduszu Gwarancyjnego z tytułu wypłacenia kwot gwarantowanych deponentom upadłego banku:

- czy tylko wobec masy upadłości,
- czy także wobec nabywcy upadłego banku.

Rozstrzygnięcie przez Sąd Najwyższy tej wątpliwości ma istotne znaczenie dla postępowania upadłościowego banków, w wypadku gdy w jego toku miał miejsce zakup (przejęcie) takiego banku przez nowego właściciela.

W trakcie postępowania upadłościowego Banku AGROBANK S.A. w Warszawie (sprawa Sądu Wojewódzkiego Sądu Gospodarczego w Warszawie sygn. XVI GNS 4/94) w związku z czynnościami podjętymi w celu sprzedaży przedsiębiorstwa bankowego w całości - Prezes Zarządu Bankowego Funduszu Gwarancyjnego, powołując się na treść art. 13 ust. 4 ustawy Prawo bankowe oraz na postanowienie ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym - wystąpił do syndyka o poinformowanie potencjalnych nabywców przedsiębiorstwa bankowego, że na nabywcę przedsiębiorstwa przechodzą należności Bankowego Funduszu Gwarancyjnego w wysokości kwot wypłaconych deponentom z tytułu gwarantowania środków pieniężnych, niezwróconych Bankowemu Funduszowi Gwarancyjnemu z masy upadłości tego Banku.

Problem sprowadza się do wyjaśnienia zagadnienia prawnego powstałego na tle brzmienia art. 113 ust. 4 ustawy z dnia 31 stycznia 1989 r. Prawo bankowe, który stanowi, że "nabycie banku następuje w stanie wolnym od wszelkich obciążeń z wyjątkiem zobowiązań z tytułu wkładów

oszczędnościowych, lokat i rachunków bieżących oraz służebności gruntowych".

Zdaniem Bankowego Funduszu Gwarancyjnego należności z tytułu przekazania syndykowi masy upadłości banku kwot na wypłatę świadczeń gwarantowanych dochodzone są przez Fundusz zgodnie z art. 30 ustawy o BFG z masy upadłości, a więc w przypadku jej zlikwidowania w drodze sprzedaży banku - z substratu masy (tzn. ceny sprzedaży).

Fundusz uważa, że ponieważ sprzedaż banku w trybie art. 113 Prawa bankowego jest w istocie sprzedażą z wolnej ręki w rozumieniu przepisów prawa upadłościowego, to zgodnie z art. 113 § 2 ustawy Prawo upadłościowe (Dz.U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 z późn. zm.) nabywca przedsiębiorstwa nie odpowiada za długi upadłego, a także za długi masy upadłości.

Bankowy Fundusz Gwarancyjny uważa jednocześnie, że przepis art. 113 ust. 4 Prawa bankowego, stanowi *lex specialis* wobec normy prawa upadłościowego i dlatego nie zwalnia nabywcy upadłego banku z ciężących na nabywanym banku zobowiązań z tytułu wkładów oszczędnościowych, lokat i rachunków bieżących oraz służebności gruntowych.

Deponentom służy więc, zdaniem Funduszu, roszczenie do nabywcy banku o kwotę będącą różnicą pomiędzy wysokością ich wkładów i lokat, a kwotą otrzymaną z tytułu gwarancji BFG.

BFG przyznaje jednocześnie, że nie posiada roszczenia odpowiadającego wprost którejkolwiek z tych kategorii, mimo to twierdzi, że stosownie do art. 35 ust. 1 ustawy o BFG na Fundusz przechodzą z mocy prawa wierzytelności przysługujące deponentom w stosunku do masy upadłości, w wysokości kwot wypłaconych z tytułu gwarantowania środków pieniężnych.

Oznacza to zdaniem BFG, że roszczenie deponenta do nabywcy banku do tej wysokości wygasa i przechodzi na BFG, zatem w przypadku niezaspokojenia Funduszu w pełni z ceny sprzedaży banku, niezaspokojoną część roszczeń zobowiązany będzie zaspokoić, na podstawie art. 113 ust. 4 Prawa bankowego w związku z art. 35 ustawy o BFG - nabywca banku.

Rzecznik wystąpił o zajęcie stanowiska w tej sprawie do sędziego komisarza masy upadłości Banku Agrobank S.A.

Zgodnie z informacją sędziego komisarza między syndykiem masy upadłości Banku a Zarządem BFG w trakcie postępowania upadłościowego,

doszło do rozbieżnego pojmowania postanowień prawa dotyczącego zakresu roszczeń Funduszu do nabywcy Banku (przedsiębiorstwa bankowego), w trakcie którego pojawiło się szereg istotnych wątpliwości w praktyce likwidacyjnej upadłego banku. Wynikają one, zdaniem sędziego komisarza, z bardzo lakonicznego i fragmentarycznego uregulowania - odmiennych niż określone w prawie upadłościowym - procedur stosowanych w przypadku upadłości banku zawartych w szczególności w art. 113 ustawy Prawo bankowe.

Tryb i skutki prawne nabycia mienia znajdującego się w masie upadłości regulują przepisy Oddziału 3 - likwidacja majątku masy upadłości - Prawa upadłościowego a w szczególności przepisy zawarte w art. 113, 115, 118 i 120.

W przypadku upadłości banku sędzia komisarz jest zobowiązany do podjęcia próby sprzedaży banku w całości.

W ramach tych czynności sędzia komisarz podaje warunki nabycia.

Nabywca musi znać wartość przedsiębiorstwa oraz wartość zobowiązań jakie na nim ciąży. Nie jest dla niego obojętnym, czy przejmuje zobowiązania określone w sposób wyraźny w art. 113 ust. 4 Prawa bankowego czy również zobowiązania z tytułu wypłaty środków jakich BFG dokonał z tytułu gwarancji środków ulokowanych w upadłym banku.

Zdaniem sędziego komisarza w toku postępowania upadłościowego nie ma możliwości rozstrzygnięcia sporu między Syndykiem a BFG co do tego, czy BFG służy roszczenia wobec nabywcy przedsiębiorstwa bankowego.

Rozstrzygnięcie takiego sporu mogłoby dokonać się w toku procesu. Do czasu zakończenia takiego procesu celowe byłoby więc zawieszenie postępowania upadłościowego, co zgodnie z przepisem art. 71 Prawa upadłościowego, który nie daje możliwości zawieszenia tego postępowania, jest niedopuszczalne.

Analiza problemu wskazuje, że istotnym jest wzięcie pod uwagę celu dla którego ustanowiono konkretną normę prawną. Jeżeli procedura sprzedaży przedsiębiorstwa w całości jest obowiązkowa to - jak należy przypuszczać - ustawodawca preferuje ten sposób likwidacji masy upadłości.

Mało prawdopodobnym, zdaniem sędziego komisarza, jest że jakkolwiek nabywca zechce także odpowiadać za wypłaty dokonane przez

BFG. Wątpliwym jest również, aby potencjalny nabywca upadłego banku akceptował stan niepewności co do przyszłych roszczeń BFG.

W konkluzji, zdaniem sędziego komisarza, jeżeli sprzedaż banku w całości nie dochodzi do skutku, to cierpią osoby, które posiadają do banku roszczenia określone w art. 113 ust. 4 Prawa bankowego. W przypadku sprzedaży banku w całości uzyskują oni pełne należności od nabywcy, natomiast w innej sytuacji staje się to mało prawdopodobne.

Mając na uwadze taki stan faktyczny i prawny uzasadniony może być pogląd, że na podstawie art. 35 ust. 1 cyt. ustawy o BFG na Fundusz przechodzą z mocy prawa wierzytelności przysługujące deponentom w stosunku do masy upadłości w wysokości kwot wypłaconych z tytułu gwarantowania środków pieniężnych.

Deponent banku ma natomiast roszczenie do masy upadłości, a w razie jego niezaspokojenia w całości lub części do nabywcy banku (art. 113 ust. 4 Prawa bankowego). Skoro Fundusz zaspokoił to roszczenie, to zgodnie z art. 518 § 1 pkt 4 Kc i art. 35 ust. 1 ustawy o BFG wstąpił w jego miejsce tj. wprawa zaspokojonego wierzyciela, a roszczenie deponenta wygasło. Powstało natomiast nowe roszczenie - Funduszu wobec dłużnika, którym zgodnie z art. 35 ust. 1 jest "masa upadłości", a więc dotychczasowy dłużnik, a nie osoba trzecia, którą jest nabywca upadłego banku.

Art. 518 § 1 ust. 4 Kc w zw. z art. 35 ust. 1 cyt. ustawy przewiduje wstąpienie w prawa wierzyciela wobec dłużnika, a nie wobec osoby trzeciej. Dla powstania subrogacji wobec osoby trzeciej (nabywcy banku) musiałby istnieć wyraźny przepis ustawy, a takiego przepisu brak. Art. 113 ust. 4 Prawa bankowego, nie wymienia Bankowego Funduszu Gwarancyjnego.

Nabycie banku, to nabycie przedsiębiorstwa (art. 526 Kc). Art. 113 § 2 Prawa upadłościowego przewiduje, że nabywca przedsiębiorstwa nie odpowiada za długi upadłego. Długi te ulegają bowiem zaspokojeniu z masy upadłości. Przepisy prawa bankowego nie zmieniają prawa upadłościowego, a jedynie wprowadzają wyjątki, jak w art. 113 ust. 4, a te - zdaniem Rzecznika - nie mogą być interpretowane rozszerzające

Skoro więc ustawodawca nie wymienił w art. 113 ust. 4 Prawa bankowego zobowiązań wobec Funduszu, nie może przepis ten stanowić podstawy dla roszczeń Funduszu wobec nabywców banków. Gdyby Fundusz miał roszczenie do nabywców banków, to w konsekwencji ciężar

finansowania zobowiązań upadłych banków wobec deponentów nie spoczywałby na Funduszu, lecz przeniesiony by został na nabywców banków.

Z tych motywów uzasadniony wydaje się pogląd, że ustawodawca ograniczył w art. 30 i 35 ust. 1 ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym roszczenia Funduszu jedynie do masy upadłości. Wskutek tego Funduszowi roszczenia wobec nabywcy banku nie przysługują.

Wyjaśnienie tych wątpliwości ma istotne znaczenie dla procesów likwidacyjnych upadłych banków, w tym szczególnie dla potencjalnych nabywców banków, którzy przed kupnem muszą wiedzieć, jakie będą ich zobowiązania w związku z kupnem banku w stanie upadłości.

Charakter wątpliwości prawnych jest przy tym bardzo poważny, a sprawy z zakresu postępowania upadłościowego - liczne. We wszystkich tych sprawach chodzi o wielkie wartości majątkowe i jednocześnie o realizację praw deponentów upadłych banków w toku procesu likwidacyjnego, najczęściej nie w pełni zaspokajanych przez Bankowy Fundusz Gwarancyjny, a także praw i obowiązków ewentualnych nabywców takiego banku.

Rozstrzygnięcie przedstawionych w niniejszym wniosku wątpliwości w drodze indywidualnych procesów sądowych nie tylko spowoduje znaczne przedłużenie postępowań upadłościowych, ale także, w razie rozbieżnego orzecznictwa, mogłoby doprowadzić do powstania poważnych szkód w interesach tak nabywców upadłego banku, jak i wierzycieli takiego banku.

Należy zatem - zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich - przyjąć, że powyższe zagadnienie prawne spełnia warunki ustawowe uzasadniające podjęcie uchwały przez Sąd Najwyższy wyjaśniającej wątpliwości, jakie ujawniła praktyka.

Z tych względów Rzecznik przedstawia niniejsze zagadnienie prawne Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia.

Prof. dr Adam Zieliński

kk